

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

14 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Adam Doliwa (przewodniczący)

SSN Piotr Telusiewicz (sprawozdawca)

SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 14 maja 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej T. C. i M. C.
oraz skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 10 stycznia 2022 r., VI ACa 4/21,
w sprawie z powództwa T. C. i M. C.
przeciwko syndykowi masy upadłości Banku spółki akcyjnej w W.
z udziałem Stowarzyszenia w Ł.
o zapłatę,

- I. odrzuca skargę kasacyjną powodów;**
- II. odrzuca skargę kasacyjną pozwanego w części odnoszącej się do punktów I.1 i I.3 zaskarżonego wyroku oraz w części odnoszącej się do punktu II zaskarżonego wyroku w zakresie dotyczącym oddalenia apelacji powodów i Stowarzyszenia z siedzibą w Ł.;**
- III. oddala skargę kasacyjną pozwanego w pozostałej części;**
- IV. znosi wzajemnie koszty postępowania kasacyjnego.**

Piotr Telusiewicz

Adam Doliwa

Kamil Zaradkiewicz

UZASADNIENIE

Powodowie T. C. i M. C., po kilkukrotnej zmianie powództwa, ostatecznie domagali się zasądzenia od pozwanego Banku spółki akcyjnej w W. na ich rzecz solidarnie kwoty 4 223 098,51 zł.

Pismem z 28 czerwca 2017 r. za zgodą powodów Stowarzyszenie przystąpiło do postępowania po stronie powodowej na podstawie art. 61 § 2 i 4 k.p.c.

Wyrokiem z 26 października 2020 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwotę 2 645 220,76 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 12 marca 2020 r. do dnia zapłaty (pkt I), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II), orzekł o kosztach postępowania (pkt III) oraz oddalił wniosek powodów o nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności (pkt IV).

W ocenie Sądu pierwszej instancji powodowie nie wykazali, że zawierając przedmiotową umowę kredytową działali w charakterze konsumentów. Sąd ten stwierdził między innymi, że wprowadzie zgodnie z § 1 ust. 2 umowy kwota 839 900 zł miała zostać przeznaczona na dowolny cel konsumpcyjny kredytobiorcy, jednak powodowie nie udowodnili, aby faktycznie kwota ta została przez nich spożytkowana wyłącznie na potrzeby prywatne, konsumenckie. Sąd Okręgowy wskazał, że z zeznań świadków wynika, iż powodowie lokowali środki z kredytu w inwestycję pensjonatu w T. i największa kwota z kredytu została przeznaczona na wykończenie mieszkań, w których były pokoje gościnne. Ponadto na zabezpieczenie spłaty kredytu ustanowiona została na rzecz pozwanego banku hipoteka na nieruchomości, na której posadowiony był ten pensjonat, spłata kredytu dokonywana była również z rachunku bankowego prowadzonego dla pensjonatu, a ostateczna spłata nastąpiła ze środków pozyskanych z jego sprzedaży.

Pomimo stwierdzenia braku podstaw do zastosowania w stosunku do powodów przepisów służących ochronie konsumentów, Sąd Okręgowy stwierdził,

że sporna umowa kredytowa jest nieważna ze względu na naruszenie art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 k.c. poprzez istotne naruszenie równowagi kontraktowej stron w związku z zastosowaną konstrukcją indeksacji. Przyczyną wadliwości umowy prowadzącej do jej nieważności był bowiem jednostronnie narzucony przez bank sposób ustalania wysokości kwoty podlegającej zwrotowi, a w konsekwencji i wysokości odsetek, a więc głównych świadczeń kredytobiorców. Ustalenie ich wysokości wiązało się bowiem z koniecznością odwołania się do kursów walut ustalanych przez bank w tabeli kursów. Tymczasem zasady ustalania tych kursów nie zostały jednoznacznie określone w umowie, ani w regulaminie. Zgodnie z umową, tabela kursów miała być sporządzana przez merytoryczną komórkę banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzania tabeli. W żadnym z postanowień umowy nie zdefiniowano pojęcia „rynku międzybankowego”, ani nie sprecyzowano, co oznacza zwrot „na podstawie”. W rezultacie kryteria i mechanizmy ustalania tabeli kursowej pozostawione zostały dowolnej i jednostronnej decyzji pozwanego banku. Sposób ukształtowania stosunku zobowiązaniowego polegający na podporządkowaniu jednej ze stron arbitralnym decyzjom drugiej strony, w ocenie Sądu Okręgowego, stanowi wykroczenie poza granice swobody umów, prowadząc do nieważności całej umowy.

Jednocześnie Sąd pierwszej instancji w ramach obszernego wyводу stwierdził, że także w wypadku, gdyby przyznać powodom status konsumentów, sporna umowa kredytowa musiałaby zostać uznana za nieważną ze względu na zamieszczenie w niej klauzul abuzywnych.

Sąd Okręgowy uznał, że spełnione przez powodów świadczenia na rzecz pozwanego banku nie miały oparcia w łączącej strony umowie. Jednocześnie kredytobiorcy nie są uprawnieni do żądania zwrotu całości spełnionych świadczeń bez równoczesnego przeprowadzenia wzajemnych rozliczeń stron. W ocenie Sądu świadczenia pieniężne powodów w walucie polskiej na rzecz pozwanego mają swoją podstawę prawną i nie stanowią nienależnego świadczenia do chwili, w której nie przekroczyły swoją wysokością kwot otrzymanych przez powodów od pozwanego w ramach zawartej umowy kredytu. W rezultacie Sąd Okręgowy przyjął wskazaną przez powodów kwotę za okoliczność przyznaną przez bank i zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 2 645 220,76 zł, stanowiącą różnicę między łączną sumą

dokonanych przez powodów spłat (4 223 098,51 zł) i udostępnioną im przez bank kwotą kapitału kredytu (1 568 877,75 zł). O odsetkach ustawowych za opóźnienie Sąd orzekł przyjmując za początkową datę ich naliczania datę 12 marca 2020 r., tj. dzień wniesienia przez stronę powodową pisma rozszerzającego powództwo o zapłatę z kwoty 1 748 945,05 zł, do kwoty 4 223 098,51 zł do dnia zapłaty. Uprzednio powodowie nie skierowali bowiem do pozwanego wezwania do zapłaty kwoty w zasądzonej na ich rzecz wysokości.

Wyrokiem z 10 stycznia 2022 r., Sąd Apelacyjny w Warszawie na skutek apelacji obu stron i Stowarzyszenia w Ł.:

I. zmienił zaskarżony wyrok:

1. częściowo w punkcie pierwszym w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 2 645 220,76 zł od 12 marca 2020 r. do dnia zapłaty;

2. częściowo w punkcie drugim w ten sposób, że zasądził od Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz T. C. i M. C. kwotę 1 568 877,75 zł;

3. częściowo w punkcie pierwszym i drugim w ten sposób, że zastrzegł, iż zapłata przez Bank spółkę akcyjną w W. na rzecz T. C. i M. C. kwot w nich określonych nastąpi za jednoczesnym zaoferowaniem przez T. C. i M. C. na rzecz Banku spółki akcyjnej w W. kwoty 1 568 877,75 zł;

4. w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu;

II. oddalił apelacje w pozostałym zakresie;

III. orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że przyjmuje za własne te ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, które miały znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy i nie pozostawały w sprzeczności z ich uzupełnieniem oraz oceną prawną zgłoszonego roszczenia.

Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że powodowie zawierając sporną umowę kredytową działali w charakterze konsumentów. Zwrócił uwagę, że z literalnego brzmienia umowy wynika, iż obejmowała ona dwa cele

- restrukturyzację kredytów zaciągniętych przez powodów w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz dowolny cel konsumpcyjny. Wskazał, że z orzecznictwa TSUE wynika obowiązek dokonania przez sąd kwalifikacji osoby fizycznej jako konsumenta z urzędu w oparciu o materiał zebrany zgodnie z regułami obowiązującymi w prawie procesowym. Jako błędny ocenił pogląd Sądu Okręgowego zgodnie z którym powodowie powinni byli udowodnić, że kwota kredytu przeznaczona w umowie na cel konsumpcyjny rzeczywiście została spożytkowana w ten sposób.

Sąd odwoławczy podzielił pogląd, że dla oceny statusu danej osoby jako konsumenta nie mają znaczenia okoliczności, które wystąpiły po zawarciu umowy, gdyż istotny jest proces kontraktowania i sam moment dokonania czynności prawnej. Jednakże okoliczności, które wystąpiły w trakcie wykonywania umowy mogą stanowić dowód, że intencje i zamiary konsumenta były inne niż deklarowane w trakcie zawierania umowy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, odmiennej niż ocena dokonana przez Sąd pierwszej instancji, zeznania świadków nie miały na tyle stanowczej i jednoznacznej treści, aby mogły stanowić miarodajną podstawę ustalenia, że powodowie lokowali środki z kredytu w inwestycję związaną z pensjonatem. W ocenie Sądu odwoławczego wniosek ten pozostawał ponadto w sprzeczności z treścią dokumentów - decyzji o pozwoleniu na użytkowanie obiektu budowlanego i operatu szacunkowego z 2005 r. oraz dołączonych do niego zdjęć.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego o gospodarczym celu kredytu nie świadczy też treść wniosku o wypłatę kredytu, w którym powodowie wskazali rachunek przeznaczony do prowadzonej działalności gospodarczej. Z zeznań powodów wynikało, że nie posiadali oni bowiem innych rachunków bankowych. Ponadto wniosek o wypłatę kredytu został sporządzony już po zawarciu umowy, co sprawia, że nie może stanowić podstawy ustaleń rzeczywistego celu zawarcia umowy w chwili jej podpisania.

Sąd Apelacyjny wskazał, że powodowie jasno określili we wniosku kredytowym, że kwota 675 000 zł dotyczy refinansowania kredytów związanych z prowadzoną działalnością, a kwota 825 000 zł przeznaczona miała być na dowolny

cel. W samej umowie podano, że kwota 839 000 zł została udzielona na dowolny cel konsumpcyjny. Sąd Apelacyjny stwierdził, że z uwagi na to, iż kredyt ma charakter celowy, zamiar określonego wykorzystania środków pochodzących z kredytu wynika wprost z umowy i jest rozstrzygający. W rozpoznawanej sprawie nie zachodziła potrzeba, aby zamiar określonego wykorzystania kredytu nie został wyartykułowany wprost i wymagał sięgnięcia do okoliczności towarzyszących zawarciu umowy, które pośrednio by go definiowały.

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wskazano, że pozwany przy kontraktowaniu wykorzystywał pewien schemat opracowany przez siebie i mający zastosowanie do ogólnego stosowania, co uzasadnia brak indywidualnego charakteru uzgodnień z kredytobiorcami. Pozwany nie dopełnił też względem powodów spoczywających na nim obowiązków, uniemożliwiając im podjęcie świadomej, rozważnej decyzji. Nie zostali oni bowiem poinformowani, że ponoszą nieograniczone ryzyko walutowe i nie byli tego świadomi, co oznacza, że doszło do rażącego naruszenia interesów powodów jako konsumentów.

Sąd Apelacyjny przyjął, że spełnione zostały przesłanki uznania spornych postanowień umownych jako abuzywnych. Wskazał na konieczność łącznej oceny w ten sposób klauzuli ryzyka walutowego i klauzul przeliczeniowych, skutkującej niemożnością utrzymania przedmiotowej umowy w mocy. Na skutek braku *essentialia negotii* umowa okazała się nieważna w całości.

Jednocześnie, w ocenie Sądu Apelacyjnego, brak było podstaw do uznania umowy za bezwzględnie nieważną ze względu na naruszenie granic swobody umów. Zdaniem Sądu należało dać pierwszeństwo sankcji, określonej w art. 385¹ k.c., która odpowiada założeniom dyrektywy 93/13. W rezultacie Sąd Apelacyjny uznał świadczenia powodów spełnione na rzecz banku za nienależne i podlegające zwrotowi na podstawie art. 410 k.c., wskazując że podobnie roszczenie o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie nieważnej umowy przysługuje pozwanemu. Za zasadny uznał Sąd Apelacyjny zarzut zatrzymania obejmujący kwotę wypłaconego kredytu, przyjmując, że został on podniesiony przez pozwanego 8 grudnia 2021 r.

W ocenie Sądu wymagalność roszczenia powodów, wyznaczająca początek terminu naliczania odsetek za opóźnienie, należy łączyć z datą złożenia oświadczenia wyrażającego świadomość skutków stwierdzenia nieważności umowy, co nastąpiło 8 grudnia 2021 r. Ponieważ tego samego dnia pozwany podniósł zarzut zatrzymania, wyłączający możliwość domagania się odsetek w okresie korzystania z tego zarzutu, żądanie zasądzenia odsetek podlegało oddaleniu w całości.

Od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiodły obie strony.

Powodowie zaskarżyli wyrok „w części, tj. w zakresie pkt I.1. -4”, podnosząc zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego: art. 481 § 1 k.c., art. 496 k.c., art. 497 k.c., art. 487 § 2 k.c., art. 120 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. w zw. z art. 498 § 1 k.c. W oparciu o podniesione zarzuty wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego.

Pozwany zaskarżył wyrok w całości, podnosząc zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 i 2 k.c., art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 69 ust. 3 ustawy - Prawo bankowe, art. 358 § 2 k.c., art. 58 § 1, 2 i 3 k.c., art. 56 k.c., art. 354 k.c., art. 22¹ k., art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, a także zarzuty naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 316 k.p.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. oraz art. 4 i art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. W oparciu o podniesione zarzuty wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie przez Sąd Najwyższy co do istoty sprawy poprzez zmianę zaskarżonego wyroku polegającą na oddaleniu powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania według norm przepisanych, ewentualnie od uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach procesu, w tym kosztach zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanego powodowie wniesli o jej oddalenie w całości oraz o zasądzenie od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powodów podlegała odrzuceniu ze względu na brak jednoznacznego wskazania zakresu zaskarżenia.

Według art. 398⁴ § 1 pkt 1 k.p.c. do elementów konstrukcyjnych skargi kasacyjnej należy między innymi wskazanie, czy orzeczenie, od którego skargę wniesiono, zostało zaskarżone w całości czy w części. W orzecznictwie przyjmuje się, że określenie zakresu zaskarżenia w skardze kasacyjnej musi być precyzyjne i nie może budzić wątpliwości, bowiem wyznacza ono granice zaskarżenia i wraz z podstawami kształtuje zakres rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana, aby nie stwarzała żadnych wątpliwości interpretacyjnych, a zakres zaskarżenia i jego wnioski nie mogą być ustalane przez Sąd Najwyższy na podstawie wykładni użytych przez skarżącego sformułowań. Znaczenie tych wymagań i bezwzględny obowiązek precyzji w oznaczaniu zakresu zaskarżenia i wniosków skargi powoduje, że braki i niedokładności skargi w tym zakresie skutkują odrzuceniem skargi na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. Nie stosuje się przy tym procedury naprawczej przewidzianej dla usuwania braków formalnych (m.in. postanowienia SN: z 25 stycznia 2024 r., III CZ 385/23; z 18 stycznia 2023 r., I CSK 5976/22; z 8 grudnia 2022 r., I CSK 5288/22; z 29 czerwca 2022 r., I CSK 417/22; z 25 maja 2022 r., I CSK 2645/22; z 11 lipca 2019 r., IV CSK 78/19; z 14 września 2016 r., III CSK 315/15; z 3 czerwca 2016 r., IV CSK 796/15).

W pkt I rozpoznawanej skargi kasacyjnej skarżący wskazał, że wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarża „w części, tj. w zakresie pkt. I.1 -4”. Sformułowanie zakresu zaskarżenia w ten sposób jest niejednoznaczne i budzi wątpliwości, w szczególności co do tego, czy zaskarżone zostały punkty 1 i 4, czy też punkty z przedziału między 1 i 4. Sąd Najwyższy nie jest przy tym zobowiązany, aby dokonywać interpretacji

niejednoznacznie sformułowanego zakresu zaskarżenia skargi kasacyjnej, w szczególności poprzez odwołanie się do innych jej postanowień albo treści uzasadnienia. W konsekwencji, należy stwierdzić, że skarżący nie sprostął wymaganiom konstrukcyjnym skargi kasacyjnej, wobec czego skarga ta podlegała odrzuceniu.

W odniesieniu do skargi kasacyjnej pozwanego, w pierwszej kolejności zauważyć należy, że objęta nią została całość zaskarżonego wyroku, również w zakresie dla skarżącego korzystnym. Tymczasem, przesłanką zaskarżenia orzeczenia w postępowaniu cywilnym jest istnienie interesu prawnego w dokonaniu tej czynności. Interes prawny w zaskarżeniu, określany jako *gravamen*, rozumiany jest jako pokrzywdzenie polegające na niekorzystnej dla strony różnicy między zgłoszonym przez nią żądaniem a sentencją zaskarżonego orzeczenia. Brak tak rozumianego interesu prawnego prowadzi do odrzucenia środka odwoławczego, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka. (uchwała siedmiu sędziów SN z 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108). Ponieważ zaskarżony wyrok jest dla pozwanego korzystny w części, w jakiej Sąd Apelacyjny uwzględnił jego apelację poprzez oddalenie powództwa w zakresie odsetek za opóźnienie (pkt I.1) oraz poprzez uwzględnienie zarzutu zatrzymania (pkt I.3), a także w części oddalającej apelację powodów i Stowarzyszenia w pozostałym zakresie (część pkt II), skarga kasacyjna pozwanego podlegała w tym zakresie odrzuceniu.

Merytoryczne rozstrzygnięcie skargi kasacyjnej pozwanego w pozostałej części wymagało w pierwszej kolejności rozważenia najdalej idącego zarzutu naruszenia art. 22¹ k.c. dotyczącego oceny, że powodowie przy zawieraniu spornej umowy kredytowej mieli status konsumentów. Zdaniem skarżącego Sąd Apelacyjny błędnie przyjął, że brak statusu konsumenta przypisać można kredytobiorcy dopiero wówczas, gdy deklarowany w umowie cel kredytu jest w przeważającej części celem gospodarczym, natomiast bez znaczenia pozostaje faktyczne wydatkowanie części kredytu, która według umowy przeznaczona została na cel dowolny lub konsumpcyjny.

Powyższy zarzut dotyczy w istocie dwóch zagadnień. Pierwsze z nich odnosi się do przypisania statusu konsumenta osobie fizycznej, która zawiera umowę kredytową w celu pozyskania środków przeznaczonych jedynie w części na potrzeby prowadzonej działalności gospodarczej. Ustawodawca w art. 22¹ k.c. nie rozstrzygnął, jak należy interpretować pojęcie konsumenta w przypadku czynności o mieszanym charakterze, dokonywanych zarówno w celu gospodarczym, jak i konsumpcyjnym.

W orzecznictwie wskazuje się, że przy ocenie związku czynności prawnej z prowadzoną przez kredytobiorcę działalnością gospodarczą jako bezpośredniego lub pośredniego, należy wziąć pod uwagę kryteria rodzaju czynności prawnej i jej przedmiotu, typowego charakteru czynności ze względu na prowadzoną działalność gospodarczą, przeznaczenia nabywanego towaru lub usługi dla celu bezpośrednio lub pośrednio związanego z działalnością gospodarczą (wyroki SN: z 3 października 2014 r. V CSK 630/13, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 96; z 13 czerwca 2012 r., II CSK 515/11; wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej: z 3 lipca 1997 r., C-269/95, Benincasa, pkt 16; z 20 stycznia 2005 r., C-464/01, Gruber, pkt 36; z 3 września 2015 r., C- 10/14, Costea, pkt 18, 21 i 30; z 19 listopada 2015 r., C-74/15, Tarcău, pkt 26; z 25 stycznia 2018 r., C-498/16, Schrems, EU:C:2018:37, pkt 29). W wyroku z 8 czerwca 2023 r., C-570/21, I.S. i K.S., pkt 59, Trybunał Sprawiedliwości UE przyjął, że pojęcie „konsumenta” w rozumieniu dyrektywy 93/13 obejmuje osobę, która zawarła umowę kredytu do użytku częściowo związanego z jej działalnością gospodarczą lub zawodową, a w części niezwiązanego z tą działalnością, wspólnie z innym kredytobiorcą, który nie działał w ramach swojej działalności gospodarczej lub zawodowej, jeżeli cel działalności gospodarczej lub zawodowej jest tak ograniczony, że nie jest on dominujący w ogólnym kontekście tej umowy. Powyższy pogląd TSUE odpowiada stanowisku, które w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wyraził Sąd Apelacyjny, wskazując, że przeważająca część środków przekazywanych powodom na podstawie spornej umowy kredytowej, zgodnie z jej treścią, przeznaczona była na cele niezwiązane z działalnością gospodarczą. W sytuacji, w której przeważająca część środków z kredytu przeznaczona jest na cele konsumpcyjne, przypisanie kredytobiorcy statusu konsumenta należy uznać za uzasadnione.

Niezależnie od powyższego, rozważenia wymaga drugie z zagadnień wskazanych w treści zarzutu naruszenia art. 22¹ k.c., a dotyczące kwestii, czy dla ustalenia celu dokonywanej czynności prawnej rozstrzygające znaczenie ma wyłącznie treść tej czynności i cel tam deklarowany. W orzecznictwie trafnie wskazano, że cel zawarcia umowy stanowi co do zasady kwestię faktyczną, a w konsekwencji jego ustalenie stanowi domenę sądów *meriti*, które mogą w tym zakresie korzystać nie tylko z dowodów, lecz także wnioskowań opartych na regułach logiki i zasadach doświadczenia życiowego (art. 231 k.p.c.). Ustaleniu, czy dana czynność - w chwili jej dokonania - nie była bezpośrednio związana z działalnością gospodarczą może służyć również odwołanie się do okoliczności, które miały miejsce już po zawarciu umowy (wyrok SN z 6 września 2024 r., II CSKP 964/23, OSNC 2025 nr 2, poz. 21). W związku z powyższym przeznaczenie środków oddanych do dyspozycji kredytobiorcy, określone w treści umowy kredytowej, stanowi wyłącznie jedną z okoliczności branych pod uwagę przy ustalaniu stanu faktycznego, a przypisanie tej deklaracji odpowiedniego znaczenia mieści się w ramach swobodnej oceny dowodów (art. 233 k.p.c.), która nie podlega ocenie na etapie kontroli kasacyjnej zaskarżonego wyroku.

O ile jednak skarżący trafnie wskazuje, że przy ustalaniu statusu konsumenta rozstrzygającego znaczenia nie ma cel deklarowany w treści umowy, to należy zauważyć, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny nie ograniczył się do treści takiej deklaracji. Sąd ten stwierdził co prawda, że zamiar wykorzystania środków pochodzących z kredytu wynika z umowy i jest rozstrzygający, a przez to nie ma konieczności sięgania do okoliczności towarzyszących zawarciu umowy, z drugiej strony jednak, wbrew tej deklaracji, do wspomnianych okoliczności się odwołał. Wskazał m.in., że w umowie nie określono powodów jako prowadzących działalność gospodarczą, nie wymagano od nich dokumentów związanych z taką działalnością, nie obsługiwała ich jednostka banku przeznaczona dla przedsiębiorców. Sąd Apelacyjny w szerokim zakresie odwołał się również do okoliczności dotyczących wykonywania umowy wskazując między innymi, że powodowie nie rozliczali rat kredytu w kosztach działalności gospodarczej, a dom przeznaczony na działalność gospodarczą w przeważającej mierze wykończyli przed uzyskaniem środków z kredytu. Przedstawiona przez skarżącego

w treści zarzutu wykładnia art. 22¹ k.c. odpowiada stanowisku Sądu Apelacyjnego, przy czym stanowisko to nie stało się wyłączną podstawą rozstrzygnięcia. Sąd ten przy ustalaniu celu zawarcia umowy przez kredytobiorców nie ograniczył się bowiem do celu deklarowanego w jej treści. Z powyższych względów zarzut naruszenia art. 22¹ k.c. okazał się niezasadny, a dokonanie oceny spornej umowy kredytowej z perspektywy przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych należy ocenić jako prawidłowe.

Pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej pozwanego również okazały się niezasadne. Zgodnie z treścią spornej umowy kredytowej wysokość świadczeń kredytobiorców ustalana była na podstawie kursu CHF określonego w tabeli kursów walut pozwanego banku. Ponieważ w umowie nie określono sposobu tworzenia takiej tabeli, ani nie nałożono na bank żadnych ograniczeń w zakresie kształtowania jej treści, to na podstawie postanowień umowy bank dysponował pełną swobodą ustalania kursów walut, a tym samym również wysokości świadczeń kredytobiorców w sposób niemożliwy dla nich do przewidzenia. Sąd Apelacyjny trafnie przyjął, że postanowienia umowy, w których przewidziano taki skutek, mają charakter klauzul niedozwolonych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., ponieważ kształtują prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy. Abuzowność postanowień analogicznych do tych, które zostały zakwestionowane w rozpoznawanej sprawie, była wielokrotnie stwierdzana przez Sąd Najwyższy i obecnie nie budzi w orzecznictwie zasadniczych wątpliwości (m.in. wyroki SN: z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020 r. Nr 7-8, poz. 64; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 8 września 2016 r., II CSK 750/15; z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134). Okoliczność, że powodowie na etapie wnioskowania o kredyt lub bezpośrednio przed zawarciem umowy nie zostali poinformowani o ryzyku związanym ze zmianami kursu waluty obcej, należy do sfery ustaleń faktycznych pozostających poza zakresem kontroli kasacyjnej zaskarżonego wyroku.

Wbrew stanowisku skarżącego, podzielić należy również pogląd Sądu Apelacyjnego o dopuszczalności oceny spornych klauzul pod kątem ich abuzywności, ponieważ - pomimo tego, że określają one główne świadczenia stron - nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Wymaganie, aby warunek umowny był wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, zawarte w art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13, nie sprowadza się bowiem do językowego sformułowania danego postanowienia. Konieczne jest również, aby umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działania mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (m.in. wyroki TSUE: z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-782/19 VB i inni przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA oraz AV i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA, Procureur de la République; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt.; z 20 września 2018 r., C-51/17 OTP Bank Nyrt. I OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. Przeciwko Teréz Ilyés i Emilowi Kissowi; z 20 września 2017 r., C-186/16, R. P. Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt; wyroki SN: z 25 lipca 2024 r., II CSKP 1424/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22). Powyższy pogląd można uznać za utrwalony również w orzecznictwie Sądu Najwyższego (m.in. wyroki SN: z 16 października 2024 r., II CSKP 2422/22; z 25 lipca 2024 r., II CSKP 1424/22; z 25 lipca 2024 r., II CSKP 1703/22; z 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24; z 20 czerwca 2024 r., II CSKP 637/23; z 9 maja 2024 r., II CSKP 170/23).

Jako nietrafny ocenić należy również zarzut, zgodnie z którym Sąd Apelacyjny powinien oddzielnie ocenić abuzywność klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli zmiany kursowej. Przeciwnie, w orzecznictwie trafnie wskazuje się, że powyższe klauzule, składające się łącznie na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy, są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczepienie jest zabiegiem sztucznym (m.in. wyroki SN: z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22;

z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 910/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18).

Niezasadne okazały się także zarzuty dotyczące skutków abuzywności spornych postanowień umownych. Odwołać się należy do uchwały składu całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118). Powyższa uchwała ma moc zasady prawnej, wiążącej Sąd Najwyższy również w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę (art. 87 § 1 u.SN). Ewentualne odstąpienie od niej wymagałoby ponownego rozstrzygnięcia w drodze uchwały składu całej Izby Cywilnej, przy czym nie ma przesłanek do wystąpienia o podjęcie takiego rozstrzygnięcia. Motywy cytowanej uchwały, wyrażone w jej uzasadnieniu, należy uznać za aktualne.

Według pkt 1 powołanej uchwały w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Z kolei w myśl pkt 2 – w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Za niezasadne należy tym samym uznać zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące możliwości utrzymania spornej umowy w mocy jako kredytu złotowego, albo też kredytu waloryzowanego kursem CHF ustalonym w sposób inny niż w umowie.

Niezależnie od powyższego, należy podkreślić, że w orzecznictwie wielokrotnie wyjaśniana była kwestia zastąpienia abuzywnych klauzul przeliczeniowych kursem waluty określonym na podstawie innych kryteriów. W szczególności za niedopuszczalne uznano zastąpienie kursu wskazanego w klauzuli abuzywnej kursem średnim NBP w oparciu o treść art. 358 § 2 k.c. (m.in. wyroki SN: z 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24; 7 maja 2024 r., II CSKP 892/23;

27 marca 2024 r., II CSKP 1258/22; 31 marca 2023 r., II CSKP 775/22; 24 stycznia 2023 r., II CSKP 303/22).

Podniesiony przez skarżącego zarzut naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 316 k.p.c. w związku ze wskazanymi w treści skargi przepisami prawa materialnego, jest w istocie zarzutem naruszenia prawa materialnego. Skarżący podnosi bowiem, że Sąd Apelacyjny błędnie nie zastosował powołanego wyżej art. 358 § 2 k.c. Jak wskazano, przepis ten nie miał zastosowania, a rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego również w tym zakresie ocenić należy jako trafne.

Biorąc pod uwagę przedstawioną argumentację Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

Mając na uwadze, że obie skargi kasacyjne nie odniosły zamierzonych w nich skutków, koszty postępowania podlegały wzajemnemu zniesieniu na podstawie art. 100 k.p.c.

Piotr Telusiewicz

Adam Doliwa

Kamil Zaradkiewicz

[SOP]

[r.g.]